№ 115 ივნისი 3, კვირა 1890 ივნისი 3, კვირა № 115

ფოთი	მან.	კ.	ფოთი	მან.	კ.
12	10	—	6	6	—
11	9	50	5	5	50
10	9	75	4	4	75
9	8	—	3	3	50
8	7	25	2	2	75
7	6	50	1	1	50

ცალკე ნომერი—ერთი შაური

ივერია

გაზეთის დასაკვეთად და კერძო განცხადებათა დასაბეჭდად უნდა მიმართოს: თბილისს რედაქციის კუთხეში, აკაწყლის ქუჩა, თ. ვარანცოვის ქვეშის პირველპირ, თავ. გრუზინსკის სახლეში. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების განცხადებანის საათვალ ბახჩაროვ ბანკის სახლეშინასახლის ქუჩაზედ.

ფასი განცხადებისა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა კაპეიკი.

1877—1890 საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი 1877—1890

გაზეთი „ივერია“ პირველის ივნისიდგან წლის დამლევამდე ღირს 6 მან. და 50 კაპ.

Отъ конторы редакціи

Всѣ объявленія, происходящія извнѣ Кавказской Области, принимаются исключительно въ центральной конторѣ объявленій бывш. Л. Метцль, въ Москвѣ, на Мясницкой, домъ Спиридонова.

„წერა-კითხვის საზოგადოების“ წიგნის მაღაზიის მოუვადა მესამე და უკანასკნელი ნაწილი:

ქართული-რუსული

ლექსიკონი

დ. ჩუბინაშვილისა

ფასი 2 მან.

სრული ლექსიკონი, ე. ი. სამივე ნაწილი ერთად ღირს 8 მან.

ქართული თეატრი

(რუსული წარმოდგენები)

კვირას, 3 ივნ-სს,

მაკბეტი

ტრაგედია 5 მოქმედ., თხზ. შექსპირ სა მაკბეტის როლს რუსი შეასრულებს.

სამშაბათს, 5 ივნისს,

დამნაშავის ოჯახი

დრამა 5 მოქმედ. თხზ. ჟდიოკომეტისა კორადოს როლს შეასრულებს რუსი.

ხუთშაბათს, 7 ივნისს,

რომეო და ჯულიეტა

რომეოს როლს შეასრულებს რუსი, ხოლო ჯულიეტასს—ქ-ნი პერი

დასწყისი 8 საათზედ.

დაბეგვილი ბილეთები ღირს 12 საათამდე შეინახება. ბილეთები ისყიდება თეატრის კასსაში ღილის 10—2½ საათამდე და საღამოს 4½, საათიდგან წარმოდგენის გათავებამდე. ლიბრეტოები: ფრანგულსა, იტალიანურსა და რუსულს ენაზე ისყიდება თეატრის კასსაშივე.

თეატრის ადმინისტრაცია მაყურებელ ქალებსა სთხოვს, რომ პარტერში შლაპები მოიხადონ.

ადმინისტრატორი ფ. ორკატი

ფელეტონი

იმედი საზიკაული

ჯაერი ჰკლავს საზიკაულსა,
შადედებული შუამითა,
ცრემლი არ მოსდის თვალებზე
გვიკვნენებს ამითა...
რკინის გული აქეს ეაქკაცსა,
ცრემლს გულსეე ასმეეს ჯამითა,
საქეენოდ დარდსა არ გაჰფენს,
ამონადფლარს გეამითა!
ეაქ სიბრალული არ უნდა,
არც ეის გენუკეესთ ამისადე...
დრო-და-დრო ამოიხეენ ეშებს
მანუგეშებლად თაეისადე.
შაიბურება ნაღელითა,
როგორც მყინეარი ნისლითა,
ამშეენებს თაესა, ეით მოემე
მტერსე ხმალ-და-ხმალ მისდელითა.
სოფლისა, თემ ს ეე-კარგი
კელაეც უტარებე კისრითა;
ბეერს არი გადმონაყარი
ეხლაც გულ-მაგრობს იმითა.
— მტერს ხმა არ დაუმარცხებაე,
სირცხელი შუუმეეი?
იქნება გმირი უებრო
ურჯულოს დაუძლეეი?
ტყეედ მის ცოლ-შეილი წაუსხამ,
სახლ-კარი დაუქცეეი?
საზიკაულის ქე ციხეც
დაუშლაე, დაურღეეეა?
— ძმობამ, ჯერ წარბი იმისთეის
არაეის შაურხეეი!
— მაშ რა ახენეშებს ეაქკაცსა,
რად ზის კარ-დაკეტილშია,
ხმასს აღარ ილებს, ერთ თაედ
ყალიონი სჩრაე პირშია?
აღარც საგლოეოდ სამ მიდის,
აღარც გეინახაეს ლხინშია?!
სულ მუდამ როგორ ეაელიოთ
ლაშქრობა—გასაჭირშია?!
იქნება სიზმარი ნახა
ლიშან დაუდგა ცუდია—
ეზმანა ბედი ფშაესა
სიმამრის კარსა ჰყუდია?
იქნება შეილი მოუკედა
ნასახელარი გუტია?
— შეილიც მთელი ჰყაეს, დედაცა,
ციხეც ყელ-ამაღლობს ისეა
აგებულს მწეანის ლოდები,
ეერ ჰზარაეს მტრების მორეეა.
— რად ჰმალაე ეაქკაცის დარდსა
ეეეთხარ რად სტირის, რაზედა?
ეაქკაცის დარდის შატყობა
სხეასაც მაიყეანს ჭკეაზედა?!
— შეილს ეინ ახსენებს, ან ცოლსა,
მეტი დარდი აქეს მაზედა:
ცხენი მაუკედა ლურჯაი,
აღარა ჯდება სხეაზედა.
ხატში მით აღარ მოეიდა,
აღარ ჩამოჯდა ჯარაზედა.
რითლა წაეალის ლაშქარსა,
ლეკებს რით გაჰყეეს კვალზედა,
ეინ-ღა შააშრობს ტყეეებსა
ცრემლს ჩამომდინარს თვალზედა?
დაჩაგრულების საშეელად
ხელს ეინ დაიდებს ხმალზედა?!
ცხენს გაუთხარა სამარე,
დამარხა თავის ხელითა,
დაულბო ლურჯას ლოგინი
მომსკდარის ცხარის ცრემლითა.
არ გაჰხდის სეაეთა საქმელ-ლ,
ყორნების საწიწკარადა.
ნიავ-ქარიეით მოარულს
როგორც მთას ეკრეე ბარადა,
ხშირ-ხშირად მხედრის მიმტანსა
ეავს დაღისტნის კარადა.
ცხენს გლოეობს საზიკაული
იმატომ არის ეაადა!

ვეფ-ფშაველა

ახალი ამბავი

*** ჩვენ შეეიტყეთ, რომ პროექტი რკინის გზის გაყვანისა ტფილისიდამ კავკაკიამდე, შედგენილი გენერალის კრინიკის მიერ, მოუწონებია თავიანთ ბრძანებას და ამ დღეებში კიდეც გამგზავრებულა კომისია დ. ს. ს. რიძეკოს თაოსნობითა ადგილობრივ ადგილების დასათვალიერებლად, რომელზედაც გაიელის პროექტით ეს გზა. გენერალ კრინიკის პროექტით გზა იწყება კავკაკიიდგან, მერე სტანიცა ტერსკაია, სოფელი ბლო (ხეესურეთში), საცა გაკეთებული იქმნება გვირაბი 4½ ვერსის მანძილზე, მერე სანაკის ველე, ფშაეეთის არაგვის დაყოლება, სოფ. ერნეანი, დუშეთის მაზრაში, სოფ. ჯოპორტი. გზა შეეერთდება შემდეგ ეხლანდელს რკინის გზას აეჯალის ხიდთან. ეს პროექტი მოსწონებია აგრეთვე ბ-ნს რიძეეკოს, რომელიც, როგორც ამბობენ, იმ გზის უფროსად იქმნება დანიშნულიო. უმაღლესს მთავრობას უფრო იმიტომ მოსწონებია ეს პროექტი, რომ მომაეალი რკინის გზა კახეთისაც დაუახლოვეეს რუსეთსაო.

*** ტფილისის დედათა გიმნაზიაში უკვე გათავდა მისაღები იგზამნეები. პირველ კლასში ეგზამენს გიმნაზიის მოსამზადებელ კლასის მოწაფეთა გარდა სხეა ჩაეიმეტა ბაეშიც იეერდა, მაგრამ ამათში მარტო ცხრა ქალმა დაიეირა ეგზამენი და მიღებულნიც იქმნენ გიმნაზიაში.

*** ამ დღეებში გოლოეინის პროსპექტზე შემდეგი უბედურობა მოხდარა: ამ ქუჩაზე სასაღლის პირდაპირ გადადიოდა თურმე ეიდეცა კაკი, რომელსაც მოასწრო ბ-ნ ემინოეის ეტლმა, რომელიც მოჰქრიოდა მუშტაიდგან. ეტლი დაეტეერა საბრალო კაცს, რომელიც ცხენებს ქვეშ ჩაეარდა და ზურგზე გადაეარა. პოლიციამ დაეეჭეილი კაცი სამკურნალოში გაგზავნა.

*** ობერ-გოფმეისტერი მის იმპერატორეობითის უდიდებულესობის კარისა დეიხსტეიტელნი ტაინი სოეეტნიკი თავადი ტორბეეკოი პეტერბურგიდგან ჩამოეიდა ტფილისს და თავად მუხრანსკის სადგომში ჩამოხდა.

*** ხვალ, ორშაბათს, ამ თთეის 4, ქართულ თეატრში სომეხთა დრამატიული დასი წარმოადგენს ბ-ნ სუნდუკიანცის პიესას „ეპეოს“, რომელზედაც დაესწრობა გამოჩენილი არტისტი ერნესტო როსსი. წარმოდგენის შემდეგ ბ-ნ როსსის მიიწე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლოებისა „მოიმრეცა», «გაილახა» ოხერის ლუკმის ჭამით. მოშრეტილებში ისეთს მოხერხებულს კაცსა ჰნახავთ, რომლისათვისაც არაფერი წმინდა არ არსებობს ქვეყანაზედ. გლეხები ამისთანებს «ყველა ძაღლებს» ეძახიან. თავის სიცოცხლეში ერთი დღე, შეიძლება ითქოს, ალალი ლუკმა არ უჭამიათ, მაგრამ «დედას-კი დაველიოთო, თუ წელიწადში ასი თუმანნი არ შეეიძინოთო», იტყვიან ხალმე თითონვე და არც სტყუიან. ამას ამბობენ მხოლოდ თავის მოკეთუნებით, თორემ ნამდვილად უფრო მეტს იძენენ, როცა მღერიე წყალში მებადურობენ. საშინელი გულადები არიან: ვისი რამეც ჩაუვარდებათ ხელში, რა გზითაც უნდა იყოს, ისისი საკუთრებაა. რაკი ხელს მოჰკიდებენ, მოჩრჩმილია. აღმასრულებელი ფურცლები ათასიც რომ გეკეროთ, ბუზსაც ვერ აუფრენთ, გოქვნი-კი არ არიან, ოჯახში შეიძინონ რამე. შეიძინონ, რომ მოგალეები გაახარონ? მოშრეტილთ არც ცოლ-შვილის შენახვა სწამთ და ცხოორობენ გუგულებივით. რასაკვირველია, რომ ამისთანა მოშრეტილებთან პატიოსანი მოღვაწე, სოფლის კეთილის მყოფელი, ბრალია. ისა ჰმტრობს ამათ, უწყვეტაეს ცხოერების წყაროს და ეყინიც ოვეისს სცდილობენ. არც შეჭრცხეებათ რისამე: გაჭალნძღვენ, დაბეზღლებენ, კიდეც სცემენ, „ბალლოგით რამე დოკუმენტებსაც შეადგენენ. ერთის სიტყვით, რა არ! გამოუვათ ხელიდან. შარშან გაზაფხულზედ ხალხმა მამასახლისად ამოირჩია ერთი საწყალი კაცი და მტკიცედ ჩამოართო პირობა, „ღვთის-ფიცი“, რომ მოშრეტილები არა სოფლის საქმეში არ გაერიენენ და ულელი გლეხური ცხოერებისა იმათთვისაც გაეწევინებინა. მოშრეტილებმა არ იცინან, მაგრამ რასა ჰქვიან; ქვეყნის ხათაბალა რომ დაატყდეს სოფელს, ისინი მაინც წელში გაშლილები დადიან, სოფლის გამგებლობის გარეშე არას აკეთებენ. ამისათვის ქეზედ ბალანი აქვთ ამოსული. ახლა-კი ერთბაშად ტეერთი წამოჭკიდეს ყველა ამბობდა, არ შეიშენეენ უხამებია, ტლინესა ჭყრიანნო და ახეც მოხდა. დიდი ხანი არ ზიდეს საპანე,—„მალე გადმოჭყარეს გოდრები“. მოშრეტილებმა ჯერ

ითმინეს, ითმინეს, ბოლოს ესროლეს ქამანდი და ჩვენი მამასახლისი თავლებ-დაუყეტილი ზურგზედ დასცეს. დაადგინეს განაჩენი; დღეს ერთს მოაწერინეს ხელი, ხვალ მეორეს, ზოგს ნათესაობით, ზოგს ნათლიობით, ზოგს დალოცვილის პურ-მარილით. რაც დააკლდა, თითონ შეასრულეს და მისცეს მსელელობა. ახლა ამ საქმის გამო დანიშნა გამოძიება. ამ გვარმა ამბავმა არია მთელი საზოგადოება, ასე რომ ძაღლი პატრონს ეელარ იცნობს. აბა თუ მაგრე დადგენილი განაჩენი მისაღებიაო, დაადგენენ ამ გზას რატო ხუთმეტნი არა, ვინ ერთის კუთხიდგან მისდეეს და ვინ მეორიდგან; ააშენებენ გოდოლს თუ არა, მომავალი გამოაჩენს. მოშრეტილები ფიქრობენ: ჩვენ ჩვენსას ეეცდებით და გაგვეცა კარგია, არ გაგვეცა და—რა ეპოლეტებს აგვყრიანო“. ჯერ-ჯერობითა-კი დღემდის ნაკარში მოგანგალულს კოეზს ხელი წამოაველეს ისევ და შემოუსხდნენ ძველ სუფრას.

გ. გარეჯელი

◆◆

ზარილი ფშაველის ხელიდგან

ჩვენს ქვეყანაში თანდათან ფშეს იკადებს ასხდ მოდის განთლება. ეარ იქნა და ეარც მაღლმა მოუბია, ეარც ღმა, დიდრონმა ხეებმა ეარ დაიკვეს ასხდი სიო, ეარ თოქ ფშაველების ტანსაცმელზე მოდას ისეთი ძალა ეარ უსმარა, როგორც ბარშა; იქ ხომ დაღლი და დაკვეცილ გაჩხდნენ ხა „მოდა“ ტანსაცმისს, ირმუკაზე ნაყიდს, ასადებენ სოფდელ ქალებზე. ფშაველი ქალი თავის ჯუფა-ფაფანაკს ეარ გასცვლის ეარ დროს ბარის „მოდა“ კაბაზე. ბარელმა სოფდელმა ჯიკიმა ბაეზამიც ხომ ქალაქის „ქმა-ბალებს“ და „ბეჭედლებს“ დაუწეეს ბაძვა, მაგრამ ფშაველი ასხდა-ზედი ამბაზე შორს ერიან. ნეტარე ისეე ტანისამოსნი ბაძაგდნენ მოდას, ისა სეეობის და შინაგან თავის ბუნებას. კულტურ-კულობას ეარ ჭრეენდნენ და ფეუზენ. ფშაეში, მაგალითად, ფეენდეა, ფეს იკიდებს მოდა „თავ-ეზიანობისა“, და ეს თავ-ეზიანობა ამაში გამოიხატეა, რომ ერთი ცდიდმის მეორე მოატეეს, „სეედი“ სხვიერის დროს, თეენდა მტეეანიდ იეოს, ეკოობის. ქეერდობითიც სკამოდ ქეერდობენ და ეს ქეერდობა სასსენდოდ მიეჩნიათ,

[2]) იხ. Церк. Гудж., გვ. 42.

[3]) იხ. Свѣд. о пам. Груз. письм., ცვარლისა, გვ. 42.

[4]) ამ საგანზე იხ. გამოკვლევა მოვარელიშვილისა „ივერია“ №№ 8 და 9—10, 1881 წ.

[5]) Hist. de là géorg., წიგნი II, გვ. 237.

[6]) იხ. Журн. минист. народ. просвѣщ. 1838 წ., № 7.

ტანში და ჩარგალში, სვეს-ურეთს-კი ჯერ თავდებითაც არ უნასვ, რა ხალხია სკოლა, სასმელია, თუ საჭმელი. შარშან მ. ფლონადმა უჭადგა სვეს-ურეს, სკოლა გამართეთო. სვეს-ურება დასთანხმდენ: თუ აქ გეკეშვნა სკოლა, შეიდეს მოვიყვანთ, თუ არა და, თანეშეში ვერ გეკებედავთ შეიდების გამოგზავნასო. ლეონადს შარშან განზრახვა ჭქონდა სკოლა გეკმარნა ს. ბარისსოში, მაგრამ სჩანს, რომ წელსაც ვერ განზორციელდა ეს ფრიად სასარგებლო აზრი და საქმე. მაგრამ წელს, რას ვაი-კეკლუცობაი ძლიეს მოსურდა სკოლა ს. არტანეში. ხალხი ჯერ თითქმის ურაზე იდგა, მაგრამ ჩაგონებამ, ამის კეკებინებამ, რა უპარატესობაც აქვს სწავლას უსწავლელობასთან შედარებით, გაამარჯვა. ხალხმა დაადგინა განაწესი კანონიერის რეტვის სკოლა მოწერილი და ეკისრა გადახდილის შედგმ წელს ოცი თუმანი ფეული სკოლისათვის, განაესხლოს ძველი შენობა სკოლისა, დაეძარვოს სკოლის მოსასმსხურე და მოუტანონ მასწავლებელს, რამდენი შეშაც დასჭირდება. ხოდო ოცი თუმანი უნდა ეკისროს თვით ქრისტიანობას ალმდეგელმა ს ზოგადოებამ

—

უსწავლელობასთან ერთად ჩვენს მსრეს აწუხებს უგზოობა, ხეირიანის გზის უქონლობა. ეს უგზოობა არის მიზეზი ხალხის ბევრგვარის ზარალისა და სიღარიბისა ფშაველებს და სვეს-ურებს ცხოვრება ტეფილისთან და კუკასთან დამოუკიდებელად არ შეუძლიანთ. ჩვენს ნიადაგთ მერის ქვეკეხის ხშირად ეტუმრება ხოლმე სამშიდ — სიეშიდი და მაშინ მიჭმრთავენ ხოდმე ტფილისს, კახეთს და კუკეკს, ზერს მოეზიდებინ ცხენებათ. გარდა ამისა რომ უსეირო, სიცალ-ფეხო გზები უშლის აქაურებს, ბაზაროში გაიტანონ და ისარგებლონ ნაკლების ხარჯით და ტანჯვით, საზარალოა კიდეკ იმით, რომ ზოგან ცხენები უცვეთენ კიდეზე და ხშირად კეტიც ზედ ეკვეცება. ამიტომ, ჩვენს მსრეს სასაამოვნოდ დარჩა აქ მოსეული ხმა, რომ რკინის-გზის კეკეკნას აპირობს მთავრობა ფშავ-ხევსურეთზე კეკეკამდეო (ძუგი). სვეს-ურებს ეს ამბავი, ეგონებთ, არაფრათ უნდა ეწუხეოთ, რადგან ეოველს ასაფს საჭმეზე, ასეს შემოდეკაზე მაშინეკ იტეკვინ: „ამით მაგონეს ეკგი, სვეს-ურეთის გამოკეტერეა სწადანთო“. ფშაველება-კი რკინის-გზისაკენ მოეედიან კამდიდრეკას და თავეის ეკეონომიური მდგომარეობის გაუკეთესებას. ეედოდებიან კი და არ ეიცით, როდის უნდა ეკეედიროს ამ ასაფის ამბის კანსორცეელეკა... თანეთოდამ მოწერილი ამბავი, ეითომ ეკუდ მაკარზე აპირობენ რკინის-გზის კეკეკნას და მერე სვეს-ურეთთან შეკერთებენო, არ უნდა იეოს მართალი, რადგან ის გზა სრულიად არ ეკრკვ და მოუსრსებელიც იქმნება ამაზე გზის კეკეკნა... ფშავის სვეზე ჯერ ერთი რამ ითეკადც დაკვდება და მერე გზაც მეკიდრი და მაკარი იქნება. ეუდ მაკარზე კი ჯერ უბრალო სიეშმე გზა ეკერ იეკრს თავსა და არ კიდი რკინის დაინდაკმა როეორ უნდ დაიეარეოს... თუ მართალია, რომ ინეენერებმა უნდა დაიარონ და დასთვალიერონ სიეკეთეესო, მოსასერსებელი ადგილები რკინის გზისათვისაო,—იმედი ფშაველს სვეს დასმეკობინეენ გზის გასკეთებლად.

იქეური

◆◆

უცხოეთი

საფრანგეთი. ეერ მოასწრეს ფრანგებმა მოენელებინათ გაკოტრება „Comptoir d'Escompte“-ისა, რომლის მოთავენი: სეკრეტარნი და მისი ამხანაგები სამართალში იქმნენ მიცემულნი და ახლა სხვა უბედურობა დაატყდათ თავს. ახლა ადმონრდა, რომ მეორე საფინანსო და საკრედიტო დაწესებულებასაც, რომელიც იწოდება „Krédit Foncier“-ი, რეეეე დაუწყია და შიში მოელის. ეს დაწესებულება დიდი ხანია არსებობს საფრანგეთში და დიდი სახელიცა ჰქონდა, როგორც ფრიად მტკიცე და სასარგებლო საკრედიტო დაწესებულებას.

„Krédit Foncier“ ი აძლევდა და აძლევს დღესაც სესხს და იგირავებს უძრავ მამულებს. ამას გარდა წესდებით ამ დაწესებულებას შეეძლო სხვადასხვა საფინანსო საქმეც წარემართა და კიდეც ამ შეძლებამ სხვადასხვა საბანკო აპირაციებისამ შეარყია მისი სიმტკიცეო. 1870 წლამდე მისი გამგეობა ეჭირა ხელში მეფინანსეს სუბვირნას, ორლეანელების მომხრეს, მაგრამ შემდეგ, რაკი რესპუბლიკამ გაიმარჯვა, სუბეირანს ხელიდამ გამოაცალა ამ ბანკის მართვა ერნის დეპარტამენტის დეპუტატმა, მოხერხებულმა მოფინანსეე კაცმა, გეარად კრისტოფლმ. კრისტოფელი აგერ 12 წელიწადია აწარმოებს ბანკის საქმეებს და, როგორც თანდათან ხმა გაერცელდა, საიმისო მხნედ არ ეკ დება თავის მოვალეობასაო. თუმცა წესდებით დადებეული თუმმე, რომ მამული იმის ნახეეარზე მეტი არ მისცენ სესხად, რაც მამული ღირს, მაგრამ ხანდახან, პოლიტიკურის მოსაზრების გამო, მეტიც უძლეეიათ. პარიეში ხმაა გაერცელებული, რომ ბანკს დეუფასებია 180 მილიონ ფრანკად ისეთი მამულები, რომელიც ნამდეილად 60—80 მილიონზე მეტი არა ღირსო. ამის გამო შარშან ბანკმა ეერ მიიღო მისაღები თითქის 500 მილიონ ფრანკამდეო. ამბობენ, მაგალითად, რომ 1884 წელს შემოსატანი გადასახადი $13^1/_2$ მილიონი დარჩა შემოუტანელიო, ხოლო 1888 წელს $24^1/_2$ მილიონამდეო. ფინანსთა მინისტრს უკეე დაუნიშავეს რეეეზია ამ საქმის გამო, მაგრამ გაზეთები რეეზიის გამოძიებას არ უცდიან და თავისებურად ჩაეკეკენ და ძიობენ ბანკის საქმეებს. კრისტოფელი იძულებული იყო, რომ თავი დაენებებინა თანამდებობისათვის; მაგრამ მთავრობამ ისე მოახერხა, რომ ეითომ დეპუტატს და სენატორს არ შეუძლიან ბანკის დირექტორადაც იყოსო და პალატაში შეუტანინებიათ ამ საქმის შესახები სარჩიელი. ამ მოხერხებით კოოსტოფელი ისე წაეა ბანკიდგან, რომ სკანდალი არა მოხდეს რა და ამოდენა საფინანსო საქმემ უკმად არ იეეხოს და არ გაკოტრდესო.

—ამ დღეებში ფერრის დაუბეკდია ტონკინის შესახები პატარა წიგნი და ამტკიცებს, რომ ჩემი საკოლონიო პოლიტიკა თავის დროზე ეერ გაიგეს კარგად ჩემმა თანამემამულეებმა და დეენა დამიწყესო. ფერრი ამბობს, რომ ტონკინი დიდად სასარგებლოა საფრანგეთისათვის. მართალია, 9.000 კაცი დაეკარგეთ და 335 მილიონი ფრანკი დახარჯეთ მაგ საქმეზე, მაგრამ ეს რა სათქვენია, როდესაც ითოდენა ფეულსა ჰხარჯავენ კოლონიების შესაძენად გერმანია, იტალია და ინგლისიო. ალჟირი რო დავიპირეთ და ითისთვის ხარჯსა ეწეედთ, მაშინაც თავს იკლიდენ ფრანგები და ახლა-კი დიდი სარგებლობა აქეთ იქიდამაო. ფერრი ასე ამბობს და თვით ფრანგები-კი სხეაფერივ ჭიეკრობენ. იმათის აზრით, ტონკინის ექსპედიციამ იმსხვერპლა არა 9000 კაცი და 335 მილიონი, არამედ 30,000 კაცი და ნახეევრი მილიარდი ფულიო. ალჟირი და ტონკინი რა შესადარებელია, როდესაც ალჟირი აქვე ცხვირ ყინა გვაქეს და ტონკინი-კი ცხრა მთას იქით არის გადაკარგული, მერე ისიც მახლობლად ჩინეთისა, რომელიც ძალიან უარობს, რომ ეგ ქეეყანა ჩვენ გვეჭიროსო.

— მაისში იყო გამართული წეეულობა მწარმოებელ ამხანაგობათა სათათბირო პალატას მიერ. წეეულებაზე მრავალი დეპუტატები სენატორები, საბჭოს ხმოსნები და წევრნი მუშების ამხანაგობათა დაესწრნენ. საფრანგეთში ბლომად არის მწარმოებელთა ამხანაგობანი, რომელთაც თავიანთი წარმომადგენელნი ჰყავთ ამ სათათბირო პალატაში. ეს ამხანაგობანი შედგენილია უფრო ღარიბ და შეუძლებელ ხელოსანთაგან. 1888 წელს ფლოკეს წყალობით შემოღებულ იქმნა კანონი, რომ ამისთანა ამხანაგობას ადვილად შეეძლოს სახელმწიფო იჯარა აიღოსო. წეეულებაზე სხვათა შორის ფლოკემ დალია სადღეგრძელო და სთქვა, რომ მუშების საქმე და კოოპერაციის წარმატება პირველი საქმეა სახელმწიფოსთვის. მუშამ დეპუტატმა დიუმემ სთქვა, რომ მართალია კოოპერაციულ საზოგადოებათა შედგენა გადაწყეეტა არ არის ჯერ კიდეე სოციალური საქმისო, მაგრამ მაინც სასურეველია მისი წარმატება და საკეთეო. საერო განათლების მინისტრმა მოუწონა დიუმეს ეს სურეილი, დალია სადღეგრძელო და ინატრა გაეცელება საკოოპერაციო აზრებისა განათლების შემწეობით.

◆◆

წვრილი ამბები

ჩვენს მეთხუეველებს ეეკვ მოესსენებათ, რომ ამ წელს შემოდგომაზე დაბაეშდება სიფრანგეთის გამოჩენილის მოღვაწეთა ადგილი ამოეიღეს და „Times“-ს და „Figaro“-ში გაუგზავნია დასაბეშდად. ტაღეერანი აღწერს თავის პეტობიოგრაფიას ბავშვობიდგან დაწეებული, კიდრე სიკედილამდე, და მოიხსენიებს ე�ეფერს, რასაც-კი ამის ზნეობისა და გონებისთვის ოდნავ მაინც კეკალი დაუნჩეკია. პეტობიოგრაფიიდგან აშკარად სჩანს, რომ ერთმა და იმავე კაცმა შეიძლება სიზოგადო სიკმეში სეელ სხვა ნაირი თვისება გამოიჩინოს და თავის საკუთარს სასლობაში სხვა. ბევრი სხვა მაკლდითაც ეკითო, რომ ღარბთა და დაჩაგრეთა მოსარჩლე და დამხმარეელი შინ, ოჯახში, მტკრეველი ეოფ

ელ, მაგრამ იმას კი ეკრჩეან დაეჯერებდ, თუ ამ ეზომოდ თავ-მოეკეკრეს, დაეუნდობელსა და ტბიერს კაცს ისეთი ნაზი, ღმობიერი, სიეეკრეველი აღსეკეე ეკეონა, როგორც ნამდვილად ჭქონდა. ალენ ეერ იტეკვისო, ამბობს ტაღეერანი, რა სასარეველით შეკარეეენდი სოდმე დედაჩემთან, რომ მასან ბრძნეულისა, მშეკერისა და მშეკნიერის საკრძალ ადგილ ბაღეკრეთ ლაპარაკეთეკი. დედაჩემი სეელ გადაკერთან ლაპარაკობდა, არასოდეს პირდაპირ არას გაეეკეინებდა, თავის დეეში ერთი მოეუხეშეი სიტეკვეც არ ეკმოსცდენია. შინ ტურფა საუკარში არ დაიდეკოდა ასაფ-ასადი, გეელში ჩასაბმენეკი და მშეკნიერი სიტეკვა, მისკან თემეული საეკეენი სიტეკვა ლაპარასკეთ დაგესობოდა გეელზე, მასა ალერსი სიტეკეობითა და სასარეველით აღმრავდა და ტეკვდ შეკეკმნიდა თეთ მოეუხეშეს გონებასაც-კი. ფრიად საინტერესოა ეერეთეკ ტაღეერანის ეზრი ნაპოლეონ I-ის შესახებ. „ნაპოლეონი ეზომრნ ნიეს მატრონი იყოო, ამბობს ტაღეერანი, მაგრამ ამ დიდ ნიეს ზნეობა ეერ შესეკეკდაო. ბედნიერების დროს ნაპოლეონის თავის დაერა არ იცოდა და ეედეურების დროს ღირსეული მოთმენა და ამიტომაც შეიქმნა სიზოგადოდ მთელის კეროპისა და კერძოდ ჩემს სამშობლოს უბედურების მიზეზი“.

●●

გასართობი

მოგეკეკეს ერთი ამბავი ჩვენდა „შედეკდისტგ ტრტკეოვისტკოს“ საგეზეთ-ტანში და ჩარგალში, სვეს-ურეთს-კი ჯერ თავდებითაც არ უნასვ, რა ხალხია სკოლა, სასმელია, თუ საჭმელი. შარშან მ. ფლონადმა უჭადგა სვეს-ურეს, სკოლა გამართეთო. სვეს-ურება დასთანხმდენ: თუ აქ გეკეშვნა სკოლა, შეიდეს მოვიყვანთ, თუ არა და, თანეშეში ვერ გეკბედავთ შეიდების გამოგზავნასო. ლეონადს შარშან განზრახვა ჭქონდა სკოლა გეკმარნა ს. ბარისსოში, მაგრამ სჩანს, რომ ეერ განზორციელდა ეს ფრიად სასარგებლო აზრი და საქმე. მაგრამ ეერს, რას ვაი-კეკლუცობაი ძლიეს მოსურდა სკოლა ს. არტანეში. ხალხი ჯერ თითქმის ურაზე იდგა, მაგრამ ჩაგონებამ, ამის კეკებინებამ, რა უპარატესობაც აქვს სწავლას უსწავლელობასთან შედარებით, გაამარჯვა. ხალხმა დაადგინა განაწესი კანონიერის რეტვის სკოლა მოწერილი და ეკისრა გადახდილის შედგმ წელს ოცი თუმანი ფეული სკოლისათვის, განაესხლოს ძველი შენობა სკოლისა, დაეძარვოს სკოლის მოსასმსხურე და მოუტანონ მასწავლებელს, რამდენი შეშაც დასჭირდება. ხოდო ოცი თუმანი უნდა ეკისროს თვით ქრისტიანობას ალმდეგელმა ს ზოგადოებამ

—

უსწავლელობასთან ერთად ჩვენს მსრეს აწუხებს უგზოობა, ხეირიანის გზის უქონლობა. ეს უგზოობა არის მიზეზი ხალხის ბევრგვარის ზარალისა და სიღარიბისა ფშაველებს და სვეს-ურებს ცხოვრება ტეფილისთან და კუკასთან დამოუკიდებელად არ შეუძლიანთ. ჩვენს ნიადაგთ მერის ქვეკეხის ხშირად ეტუმრება ხოლმე სამშიდ — სიეშიდი და მაშინ მიჭმრთავენ ხოდმე ტფილისს, კახეთს და კუკეკს, ზერს მოეზიდებინ ცხენებათ. გარდა ამისა რომ უსეირო, სიცალ-ფეხო გზები უშლის აქაურებს, ბაზაროში გაიტანონ და ისარგებლონ ნაკლების ხარჯით და ტანჯვით, საზარალოა კიდეკ იმით, რომ ზოგან ცხენები უცვეთენ კიდეზე და ხშირად კეტიც ზედ ეკვეცება. ამიტომ, ჩვენს მსრეს სასაამოვნოდ დარჩა აქ მოსეული ხმა, რომ რკინის-გზის კეკეკნას აპირობს მთავრობა ფშავ-ხევსურეთზე კეკეკამდეო (ძუგი). სვეს-ურებს ეს ამბავი, ეგონებთ, არაფრათ უნდა ეწეოთ, რადგან ეოველს ასაფს საჭმეზე, ასეს შემოდეკაზე მაშინეკ იტეკვინ: „ამით მაგონეს ეკგი, სვეს-ურეთის გამოკეტერეა სწადანთო“. ფშაველება-კი რკინის-გზისაკენ მოეედიან კამდიდრეკას და თავეის ეკეონომიური მდგომარეობის გაუკეთესებას. ეედოდებიან კი და არ ეიცით, როდის უნდა ეკეედიროს ამ ასაფის ამბის კანსორცეელეკა... თანეთოდამ მოწერილი ამბავი, ეითომ ეკუდ მაკარზე აპირობენ რკინის-გზის კეკეკნას და მერე სვეს-ურეთთან შეკერთებენო, არ უნდა იეოს მართალი, რადგან ის გზა სრულიად არ ეკრკვ და მოუსრსებელიც იქმნება ამაზე გზის კეკეკნა... ფშავის სვეზე ჯერ ერთი რამ ითეკადც დაკვდება და მერე გზაც მეკიდრი და მაკარი იქნება. ეუდ მაკარზე კი ჯერ უბრალო სიეშმე გზა ეკერ იეკრს თავსა და არ კიდი რკინის დაინდაკმა როეორ უნდ დაიეარეოს... თუ მართალია, რომ ინეენერებმა უნდა დაიარონ და დასთვალიერონ სიეკეთეესო, მოსასერსებელი ადგილები რკინის გზისათვისაო,—იმედი ფშაველს სვეს დასმეკობინეენ გზის გასკეთებლად.

იქეური

◆◆

უცხოეთი

საფრანგეთი. ეერ მოასწრეს ფრანგებმა მოენელებინათ გაკოტრება „Comptoir d'Escompte“-ისა, რომლის მოთავენი: სეკრეტარნი და მისი ამხანაგები სამართალში იქმნენ მიცემულნი და ახლა სხვა უბედურობა დაატყდათ თავს. ახლა ადმონრდა, რომ მეორე საფინანსო და საკრედიტო დაწესებულებასაც, რომელიც იწოდება „Krédit Foncier“-ი, რეეეე დაუწყია და შიში მოელის. ეს დაწესებულება დიდი ხანია არსებობს საფრანგეთში და დიდი სახელიცა ჰქონდა, როგორც ფრიად მტკიცე და სასარგებლო საკრედიტო დაწესებულებას.

„Krédit Foncier“ ი აძლევდა და აძლევს დღესაც სესხს და იგირავებს უძრავ მამულებს. ამას გარდა წესდებით ამ დაწესებულებას შეეძლო სხვადასხვა საფინანსო საქმეც წარემართა და კიდეც ამ შეძლებამ სხვადასხვა საბანკო აპირაციებისამ შეარყია მისი სიმტკიცეო. 1870 წლამდე მისი გამგეობა ეჭირა ხელში მეფინანსეს სუბვირნას, ორლეანელების მომხრეს, მაგრამ შემდეგ, რაკი რესპუბლიკამ გაიმარჯვა, სუბეირანს ხელიდამ გამოაცალა ამ ბანკის მართვა ერნის დეპარტამენტის დეპუტატმა, მოხერხებულმა მოფინანსეე კაცმა, გეარად კრისტოფლმ. კრისტოფელი აგერ 12 წელიწადია აწარმოებს ბანკის საქმეებს და, როგორც თანდათან ხმა გაერცელდა, საიმისო მხნედ არ ეკ დება თავის მოვალეობასაო. თუმცა წესდებით დადებეული თუმმე, რომ მამული იმის ნახეეარზე მეტი არ მისცენ სესხად, რაც მამული ღირს, მაგრამ ხანდახან, პოლიტიკურის მოსაზრების გამო, მეტიც უძლეეიათ. პარიეში ხმაა გაერცელებული, რომ ბანკს დეუფასებია 180 მილიონ ფრანკად ისეთი მამულები, რომელიც ნამდეილად 60—80 მილიონზე მეტი არა ღირსო. ამის გამო შარშან ბანკმა ეერ მიიღო მისაღები თითქის 500 მილიონ ფრანკამდეო. ამბობენ, მაგალითად, რომ 1884 წელს შემოსატანი გადასახადი $13^1/_2$ მილიონი დარჩა შემოუტანელიო, ხოლო 1888 წელს $24^1/_2$ მილიონამდეო. ფინანსთა მინისტრს უკეე დაუნიშავეს რეეეზია ამ საქმის გამო, მაგრამ გაზეთები რეეზიის გამოძიებას არ უცდიან და თავისებურად ჩაეკეკენ და ძიობენ ბანკის საქმეებს. კრისტოფელი იძულებული იყო, რომ თავი დაენებებინა თანამდებობისათვის; მაგრამ მთავრობამ ისე მოახერხა, რომ ეითომ დეპუტატს და სენატორს არ შეუძლიან ბანკის დირექტორადაც იყოსო და პალატაში შეუტანინებიათ ამ საქმის შესახები სარჩიელი. ამ მოხერხებით კოოსტოფელი ისე წაეა ბანკიდგან, რომ სკანდალი არა მოხდეს რა და ამოდენა საფინანსო საქმემ უკმად არ იეეხოს და არ გაკოტრდესო.

—ამ დღეებში ფერრის დაუბეკდია ტონკინის შესახები პატარა წიგნი და ამტკიცებს, რომ ჩემი საკოლონიო პოლიტიკა თავის დროზე ეერ გაიგეს კარგად ჩემმა თანამემამულეებმა და დეენა დამიწყესო. ფერრი ამბობს, რომ ტონკინი დიდად სასარგებლოა საფრანგეთისათვის. მართალია, 9.000 კაცი დაეკარგეთ და 335 მილიონი ფრანკი დახარჯეთ მაგ საქმეზე, მაგრამ ეს რა სათქვენია, როდესაც ითოდენა ფეულსა ჰხარჯავენ კოლონიების შესაძენად გერმანია, იტალია და ინგლისიო. ალჟირი რო დავიპირეთ და ითისთვის ხარჯსა ეწეედთ, მაშინაც თავს იკლიდენ ფრანგები და ახლა-კი დიდი სარგებლობა აქეთ იქიდამაო. ფერრი ასე ამბობს და თვით ფრანგები-კი სხეაფერივ ჭიეკრობენ. იმათის აზრით, ტონკინის ექსპედიციამ იმსხვერპლა არა 9000 კაცი და 335 მილიონი, არამედ 30,000 კაცი და ნახეევრი მილიარდი ფულიო. ალჟირი და ტონკინი რა შესადარებელია, როდესაც ალჟირი აქვე ცხვირ ყინა გვაქეს და ტონკინი-კი ცხრა მთას იქით არის გადაკარგული, მერე ისიც მახლობლად ჩინეთისა, რომელიც ძალიან უარობს, რომ ეგ ქეეყანა ჩვენ გვეჭიროსო.

— მაისში იყო გამართული წეეულობა მწარმოებელ ამხანაგობათა სათათბირო პალატას მიერ. წეეულებაზე მრავალი დეპუტატები სენატორები, საბჭოს ხმოსნები და წევრნი მუშების ამხანაგობათა დაესწრნენ. საფრანგეთში ბლომად არის მწარმოებელთა ამხანაგობანი, რომელთაც თავიანთი წარმომადგენელნი ჰყავთ ამ სათათბირო პალატაში. ეს ამხანაგობანი შედგენილია უფრო ღარიბ და შეუძლებელ ხელოსანთაგან. 1888 წელს ფლოკეს წყალობით შემოღებულ იქმნა კანონი, რომ ამისთანა ამხანაგობას ადვილად შეეძლოს სახელმწიფო იჯარა აიღოსო. წეეულებაზე სხვათა შორის ფლოკემ დალია სადღეგრძელო და სთქვა, რომ მუშების საქმე და კოოპერაციის წარმატება პირველი საქმეა სახელმწიფოსთვის. მუშამ დეპუტატმა დიუმემ სთქვა, რომ მართალია კოოპერაციულ საზოგადოებათა შედგენა გადაწყეეტა არ არის ჯერ კიდეე სოციალური საქმისო, მაგრამ მაინც სასურეველია მისი წარმატება და საკეთეო. საერო განათლების მინისტრმა მოუწონა დიუმეს ეს სურეილი, დალია სადღეგრძელო და ინატრა გაეცელება საკოოპერაციო აზრებისა განათლების შემწეობით.

◆◆

წვრილი ამბები

ჩვენს მეთხუეველებს ეეკვ მოესსენებათ, რომ ამ წელს შემოდგომაზე დაბაეშდება სიფრანგეთის გამოჩენილის მოღვაწეთა ადგილი ამოეიღეს და „Times“-ს და „Figaro“-ში გაუგზავნია დასაბეშდად. ტაღეერანი აღწერს თავის პეტობიოგრაფიას ბავშვობიდგან დაწეებული, კიდრე სიკედილამდე, და მოიხსენიებს ეconfეფერს, რასაც-კი ამის ზნეობისა და გონებისთვის ოდნავ მაინც კეკალი დაუნჩეკია. პეტობიოგრაფიიდგან აშკარად სჩანს, რომ ერთმა და იმავე კაცმა შეიძლება სიზოგადო სიკმეში სეელ სხვა ნაირი თვისება გამოიჩინოს და თავის საკუთარს სასლობაში სხვა. ბევრი სხვა მაკლდითაც ეკითო, რომ ღარბთა და დაჩაგრეთა მოსარჩლე და დამხმარეელი შინ, ოჯახში, მტკრეველი ეოფથ, მაგრამ იმას კი ეკრჩეან დაეჯერებდ, თუ ამ ეზომოდ თავ-მოეკეკრეს, დაეუნდობელსა და ტბიერს კაცს ისეთი ნაზი, ღმობიერი, სიეეკრეველი აღსეკეე ეკეონა, როგორც ნამდვილად ჭქონდა. ალენ ეერ იტეკვისო, ამბობს ტაღეერანი, რა სასარეველით შეკარეეენდი სოდმე დედაჩემთან, რომ მასან ბრძნეულისა, მშეკერისა და მშეკნიერის საკრძალ ადგილ ბაღეკრეთ ლაპარაკეთეკი. დედაჩემი სეელ გადაკერთან ლაპარაკობდა, არასოდეს პირდაპირ არას გაეეკეინებდა, თავის დეეში ერთი მოეუხეშეი სიტეკვეც არ წამოსცდენია. შინ ტურფა საუკარში არ დაიდეკოდა ასაფ-ასადი, გეელში ჩასაბმენეკი და მშეკნიერი სიტეკვა, მისკან თემეული საეკეენი სიტეკვა ლაპარასკეთ დაგესობოდა გეელზე, მასა ალერსი სიტეკეობითა და სასარეველით აღმრავდა და ტეკვდ შეკეკმნიდა თეთ მოეუხეშეს გონებასაც-კი. ფრიად საინტერესოა ეერეთეკ ტაღეერანის ეზრი ნაპოლეონ I-ის შესახებ. „ნაპოლეონი ეზომრნ ნიეს მატრონი იყოო, ამბობს ტაღეერანი, მაგრამ ამ დიდ ნიეს ზნეობა ეერ შესეკეკდაო. ბედნიერების დროს ნაპოლეონის თავის დაერა არ იცოდა და ეედეურების დროს ღირსეული მოთმენა და ამიტომაც შეიქმნა სიზოგადოდ მთელის კეროპისა და კერძოდ ჩემს სამშობლოს უბედურების მიზეზი“.

●●

გასართობი

მოგეკეკეს ერთი ამბავი ჩვენდა „შედეკდისტგ ტრტკეოვისტკოს“ საგეზეთ-

---

რედ ისრე გადასეერით, როგორც მოითხოეს „დასტულამალიო“, ჩვენება ორივე მხარეს ფიცითა და მოწმებით ჩამოართვეთო.

საყურადღებოა ერთი საჩივარი, რომელიც მოჰხსენდა ერეკლეს. აზნაურ რჩეულაშვილის ქერიი მეფეს შესჩივის, [8]) ჩვენი გვარი მაჩაბლების ყმა იყო. ახლა ძმანი მაჩაბელნი იყრებიან და ჩემს კუთვნილ ყმა გლეხებსაც თვის შორის იყოფენ. მეფეო, ბრძანეთ, რომ ჩემს ყმებს ნუ გაიყოფენ, არამედ ყმებიანად ერთს რომელსამე მაჩაბელს მიგვეცნენ.“.

ერეკლემ ამ საჩივარზე დააწერა: „ბატონნო მსაჯულნო! ეს საჩივარი განიხილეთ ფრთხილად და მოწიწებით, გამოიძიეთ და გამოიკვლიეთ ყოველივე, რომ რამე უბედურება არ დატრიალდეს. რჩეულაშვილის ქერიის მამული ეერ წაერთმის. მისი კუთვნილი ყმები და მამული მასვე უნდა დარჩეს. მათი გაყოფა და სხვა-დასხვა სიაში ჩაწერა არ შეიძლება“.

[8]) Двор. грамот. გვ. 29

ერეკლე მართლ-მსაჯულობას დიდად აფასებს და ყველას ურჩევს, რომ მართლიერად მოიქცნენ. 1792 წ. იმერეთის მეფის მოლარეთ-ხუცეს გიორგი წერეთელმა ფალავანდიშვილს ცხინვალიდგან მოსტაცა ყმა-ურია. ამის თაობაზე ერეკლემ მიწერა სახლთ-ხუცეს ზურაბ წერეთელს და სარდალ წერეთელს: [9]) „მოტაცებული ურია ფალავანდიშვილისაა და მასვე უნდა დაუბრუნდეს. ამისთანა უსიამოვნო სიქმისთვის ნუ შეაწუხებთ ჩვენ შვილი-შვილს სოლომონ მეფეს. გიორგი წერეთლის საქციელი ღირსეული არ არის. ასრეთი უპატიოსნო საქმე არ უნდა იყოს არც ჩვენ ქეეყანაში და არც თქვენ ქეეყანაში. მთ უმეტეს, რომ ჩვენ (ქართლ-კახეთი-იმერეთი) მეგობრები ეართ, ნათესავნი და ურთიერთის კეთილის მყოფნი.“

ხშირად მეფე თითონ პირად არჩევს საქმეს. მასთან მსელელობა აქვს ყველას, განურჩეელად შთამომავლობისა, წოდებისა და ღირსებისა. თქმულობა არის, რომ ერეკლეს ფრიად უყვარდა, თელავში ყოფნის დროს, თავის სასახლის წინ მუხის ქვეშ მოსეენება და სწორედ ამ დროს საჩივრებსაც ისმენდაო. ეს საღმთო მუხა, როგორც ამბობენ, ეხლაც დგას თელავში ის სახლის ეზოში, რომელშიაც სცხოვრობდა ერეკლე. აგრეთვე ვის არ ახსოეს ის ამბავი, ფშავ-ხევსურთ ერეკლეს რომ კაცი გამოუგზავნეს (1795 წელს) და დაბარეს: „აგრე იარე მცხეთამდის... ბატონთან რომ მიხვალ, მიესალამე. ბატონი გაგიკინებს. მისი სიცილი ჩვენი ერის ბედნიერებაა. ჩვენი აჯა მოახსენე, ხოლო ნუ ჩაეკეკლეს, ბატონს ეწყინება. მოახსენე, რომ სიბერეს ნუ შეეშინდება. გაშალოს დროშა მძლეველი“ და სხ.

თვით ფულზედაკაი, რომელსაც ერეკლე აკრეკენებდა ქალაქში, ერეკლემ გამოახატვინა სასწორი [10]), ნიშნად იმისა, რომ მისნი ქეეშეერ დამნი დაკულნი არიან უმართლოებისაგანაო.

აქეე მოგეყეა ერთი ადგილი მოოფლიო მოგზაურის დელაპორტის წერილიდამ. ეს დელაპორტი ტფილისში იყო 1768 წელს. იგი ამბობს: ტფილისი ერეკლი არ არის, მაგრამ ლამაზი ქალაქია. ქალაქში არის მშეენიერი სახლები, მაგრამ ყველაზე ლამაზი სახლი-კი მეფისაა. მეფის სასახლე მრავალ ოთახებიანია, მტკვარსა და ერეკელ ბაღებს გადაჰყურებს. ბაზრები ქვით დაფენილია და ფაქიზად დაწმენდილი. ჩვენი საფრანგეთის მეიდნები კი აეშნოებენ უკეთესს სახლებს. აბანოებიც არის, ქვის თაღებიანი და თლილი ქვის აუზებიანი. ქართველებს სახლებში დიდი სისუფთაეეა. აქაური ღვინო ფრიად კარგია. აქაურ ღვდოკაკზე უმშეენიერესი ალარსად იქნება. გაუოცებლად ეერ ეუყურებდი ამ ქმნილებათა. სამართლიანად ამ ქეეყანას უნდა ეწოდოს სამშობლო მშეენიერებისა. აქ არა ლამაზ ქალს ისე ოშეიათად შეხვდები, როგორც სხეაგან ლამაზს. ყოველ ნაბიჯზე მშეენიერი ქალი შეგხვდება. ამას არ ვახეიადებ. ძნელად წარმოიდგენს კაცი ამისთანა მშეენიერ სახეს, ამისთანა მოყეანილ ტანს, შეოიან და ლაზათიან მიხერა-მოხერას, როგორიც ქართველ ქალსა აქეს. ამბობენ, რომ ქართველის ქალის სიმშეენიერისაგან მოხიბლეეის შინით საქართველოში წინასწარმეტყველი მაჰმადი ეერ შემოეიდაო! ეს მშეენიერი ქალები თითქმის ამიტომ არიან დაბადებულნი, რომ შეიყვარებდნენ და შეიყვარებოდნენ. ქართველ ქალის ჩასაცმელს თვალს რომ შეეჩეეე, მარტო ღა გულის ღელეეთ შეგიძლიან დასტაკე მათის ცქერით. სარწმუნოების მხრიე საქართველოში აღიარებულია დიდი თაეისუფლება. სომეხი ცბიერია და ყოველ საქმეს ხელსა ჭიდებს, ოღონდაც გამორჩომა ჭქონდეს. ქართველი-კი ამ ვგარ საქმეებს ყურს არ ათხოვებს. იგი ამაყია და ღირსეულად უეერია თავი. ტფილისში ზარაბაზნებს აკეთებენ, ტყვიასა და ყუმბარას აღნობენ, ასხმენ. წამალს ამზადებენ. ლიდებულთა ცოლნი მდიდრად შეკაზულ ცხენით დამგზავრობენ და სხ.

[9]) იხ. Крестьян. грат. გვ. 55

[10]) ერეკლეს ფულების აღწერა იხ. წიგნში „Нумизмат. факты Грузин. царства“ და ჩვენი წერილი „ქართული ფული“, „ოვერა“, 1885 წ. № 7.

ხმოდ. კარშაკის გამოჩენილს არტისტს ყოლოგოსკოს, აწ უკვე გარდაცვლილს, ერთია თავეანის-შეგეული ქალი ჭეკანდა თოურმე, რომელიც ერთის სპბიკის მანძილზედაც არა შორდებოდა და ჭირავით თავს ეძულებდა. ისე თანსდეკედა ჩრდილსეკთ, რომ მარტო ერთი ამისი დანხეკა ყოლოგოსკოს პირზედ ტოფს ჭეგრდეს და ბრაზკბს ეყრეკანებდა ხოლმე. ეუნბა, ვინაიცა, ამის მიზეზი ისიე იოო, რომ ეს თავეანის-შეგეული ქალი ადეკეს უფრო ჭეკედა, ვიდრე ღეთის მსგავსად შექმნილს და დანდებულს ადამიანს: უბადო იო, თმა - ჩამოცეკნეული და, ამ უბედურებათა გარდა, ცხეირზედაც უშეალბელი მეწეში ჭეონდა ამოსეული. კაკარა რამდენმე წელიწადმა, რომელს განმეკლობაში ამ ახიერბულს ქალს თავისას კარპალს და ბიმოსისათვეს თავი არ დაეუნებია და არ მოშორებია, და ეედეკ არტისტს ეამი ამ ქეეენადეკნ გამოსალმებისა და წინასწარ თავისთა თანაკამეზარებანს. საკვდილის წინა დღეს ყოლოგოსკომ მოინდომა თოურმე ამ ქალის ნახეკ. ამ მამაკაცის სურეკელთი ცხს-დაწეკელმა ცხეირზედ მეწეკანამა ქალბატონმა, რაკი თქმა უნდა, არ დაიკკანეს და ერთის წუთას ამის სარეკელთან კანდა.

— თქეენ დამიპარეთო? ჭკითხა კა-სარბულმა ქალმა.

— დიაღ, უპასუხა არტისტმა: ამ ქვეეენად სიცოცხლის პირი ადარ მიჩანს, ჩემრა კარდკეინაცკელები სიკეოდკან საიქოის და, ეინ იცის, იქნეა ეოოკეთ-შეიტ მეწეროს ეოფნა. და აი კიდეც ამიტომ, რომ ძალიან არ შეეშინდეს ტარტაროზების, რომელთაც, აეკარა, იქ ეეეხვდნა, ამ თავითეკ მინდოდა თქეენი ნახეკ და თავკალს შემოეკეკეო.

**

ამერიკის კაზეთების რეპორტერებს ხომ დაბრკოლება არ კანჩნიათ და ამათ იცან, აი, თქმა და ქნა, დანაპირეკის სისრულეკში მოეკანა. ამაკ წინად ერთმა ამ ქვეეენის რეპორტერმა შეატეო თოურმე სიდიც დაბად მკეკლობის ამბავი. კაჭკანდა მაშინეკ იქოთკენ, სადც კაცი მოეკლათ, და მეტად საეეარდებო და სინტერესო ტონობეი შეატეო. იქიდან ამდა მსდგობელ რეანისკზის სიდგერისკენ ეკეკანა, რომ ის ამბავი დეპეშით მიეწერა იმ კაზეთის რედაქციისათვეს, რომელის თანამშრომლობაც ჭქონდა ნაკისრი. წარმოიდგენეთ ამისი უბედურება, დეპეშათა სიდგრძე დაკეტიდი დაჭქედ. ეუ დაეეს ეეეეკ ეკდასეკეი თეთ და დეპეშათა მოსეკეკ ეარი ეთხრა, ეკლა ეარ კიმეეა-ეეეო. რეპორტერი დიდსანს არ შეიდგარა ამ დაბრკოლების წინაშე და ეეეან არ დაუსეკეა. მაშინეკ კამოამტერია სიდგრეის ფანკარა, ეეიდა სიდეპეშოა, სანთელი ანთო და თითონ კაჭეკანეს დეპეშა. ამასობაში დეპეშათა მოხეკეკ დაინახა სანთელი, კაითეერა, რომ სიდგრეს ცეცხლი ჭკეკდებაია, და კრთი ია-ეიდ-ეიკიდი ასტეკს. მოცეკეკნენ ეკ-ცხლის-მეწიმეკნენ, მაგრამ სიდგეეეეი შესეკა-კი ეეეკეკნ კაჭეკეკ ეაჭეკ შიშით. ამასობაში რეპორტერმა დეპეშის კარდაცეეა გაიოთკა თოურმე, კამოეიდა და დაიძახა: „ეხლა-კი მოსდა ეარ თქეენდა სამსახეურადო“. რაკი შეატეეკ, რომ კაზეთის წარმომდგენელია და არა მმრცეკლიო, ზაზადეი ფანი ეკდასხდეკენეს თოურმე და კანათეკსეეეეეს. ჩეენი რომ ეისე ჩაედნეს ასეთი ამბავი, იქ ეეარეკდნენ თავს, სადც მაკარი თავის ხბოეესაც კი არა ჭრეკკეს სიბადსოდ!

**

ახიერეული სალხა იოო ეეინდეკი რეესეთის გოროდნიჩეი, რომელის ტაპი მეეეეიერდ ასეეარა კამოჩენილმა რეესეთის ეეერადმა გოროდმა თავისის ს